

Sport-egészségügy és versenyzői önrendelkezés

/Kolláth György alkotmányjogász, az ELTE és a TF c. egyetemi docense/

Kitűnő vitacikket tett közzé **Dr. Dobos József főszerkesztő** */A sérült vagy beteg (sportoló) önrendelkezési jogáról, annak korlátairól címmel./* Köszönöm a felkérést egy rövid hozzászólásra. Ennek - a szakmai részletek mellőzésével - a következőkben teszek eleget.

Egy-két ezer karakterben kifejezhető reflexió alig(ha) nyújt teljes, igazi megoldást. Ellenben támogathat és árnyalhat egy összetartó, közös gondolkodást, s ahhoz kijelölhet fundamentumokat. Alapelvek, lényegi keretek és igazodási pontok jogi vonatkozásban is vannak. Sőt, egy alkotmányos jogállamban ezek elsőbbséget élveznek más megfontolásokkal szemben. Miért? Azért, mert kijelölik (baj esetén beüzemelik) azokat a normákat, amelyekhez jogkövetkezmény tapad. Tehát megszabják egy ember sorsáról születő döntés alanyát, keretét, feltételét, módját és rendjét, méghozzá eleve számolva az esetleges káros eredménnyel. Mindez a normasértésért viselt felelősség, s a várható szankció tételezéséig húzódik.

Egyszerűsítsük le, s egyben tegyük általánossá a kiindulópontot, annak tényállását! *Megjelenik a sportorvosnál egy válogatott sportoló és verseny-engedélyének időszakos meghosszabbítását kéri. (Aleset, ha az aktuális lejáratról függetlenül érkezik ugyanő szűrővizsgálatra, mivel szuper kvalifikált, a sport-tevékenységet de facto élethivatásszerűen folytató versenyző. A vizsgálat során nem nüánsznyi, hanem komoly bajt, egészségügyi kockázatot találnak nála, ezért nem kap(hat)ja meg a csont nélkül az „alkalmas” minősítést. /A vitacikkben pl. 80 %-os látáscsökkenés szerepel az egyik szem vonatkozásában./ A dilemma: ez a kvázi eltiltás őt földönfutóvá teheti, ámde a változatlan sporttevékenység az ő sportágában teljes vakságát válthatja ki. Elképzelhető ennél tragikusabb végkifejlet is. Ha jó esetben nincsen olyan közbülső megoldás - amely védőeszköz használatával, a rizikót jelentősen csökkentve utat enged a sportoló (és csapata, klubja, etc.!?)) kívánságának, holott erre még a küzdelmes kézilabdázásban is van konkrét lengyel példa - akkor végső soron ki dönt, milyen alapon és ki visel mindezért felelősséget? Mit jelent itt az „eltiltás”, és hogyan lehet szerepe a saját felelősségére való sport-tevékenységnek, a folytatásnak?* Mellékszálként, analógiaként szóba jöhetne itt még az autóvezetők, a pilóták, a vadászok stb. alkalmassági vizsgálata, de a különbségek jelentősek, ezért ezeket a sporttal összemenni nem érdemes. A fő különbség ott van, hogy az iménti példákban a kockázat nem csupán, talán nem is elsősorban a rizikót vállaló egyéné, hanem a többieké (is). Esetünkben e sportoló „csak” a saját bőrét viszi a vásárra.

Az emberi jogot tisztelő jogállamban talán a legfőbb alapjog az élethez és (!) hozzá szorosan tapadóan az emberi méltósághoz fűződik. E kettő együtt elméletben abszolút jog, s mint ilyen, korlátozhatatlan. Az emberi méltóság joga - az egészséggel való összefüggésében - kettős természetű, mert egyfelől maga is alapjog, s belőle származóan további rész-jogosítványok forrása, másrészt önálló, nevesített betegjog. Az emberi méltóság alkotmányos alapjoga magában foglalja az önrendelkezés jogát, szabadságát. Ez utóbbi így igen nagy fokban kizárna, illetve szűk területre szorítaná vissza, hogy kívülről-felülről, bárki, jót akarva ugyan, mégis paternalista módon megszabja: mi történjék mással. Ugyanerre következtethetünk abból az alkotmányos elvből kiindulva is, mely szerint az alkotmányos alapjog sérthetetlen és

elidegeníthetetlen, annak szabályozása törvényben lehetséges, ám lényeges tartalmát még törvény sem korlátozhatja. Mindenki alkotmányos emberi joga ugyanakkor csak odáig terjedhet, amíg az nem sérti más ugyanilyen jogát, és nem kerül ellentétbe a korrekt törvényben jól, pl. a szükségesség-arányosság mércéjének is megfelelően megállapított közérdekkel.

Visszakötve a példánkhoz: a versenyzői alkalmasságot elbíráló sportorvos egy jogállami szisztémában valójában nem **eltilt**, hanem kellő okkal, biztos szakmai alapon - itt és mostban, azaz sportág-specifikusan – arról állít ki közokiratot, hogy **XY nem felel meg a feltételeknek, „nem alkalmas”**. Magyarázatot sem igénylő eset volna itt az, ha eme sportoló azért nem alkalmas, mert kockázatot, veszélyt jelent(h)e(t)ne a többiekre nézve. Más eset az, ha erről nincsen szó, „csupán” önmaga egyézségét veszélyezteti, ill. azt tenné immár kellő felvilágosítás után is, tudottan jelentősen kockázatosabbá. Az öntudatánál lévő személy a saját maga egészségével kapcsolatos döntéseket önmaga hozza meg: kevés kivételt engedő főszabályként. Ám ilyen kivétel mégis csak van és kell is hogy legyen: a biztonsági öv kötelező használatának világszerte legitimált szabályától ez a zóna egyes szűrővizsgálatokig, illetve kiutazáshoz kötődő oltásokig terjed. Néha, bizony az embert - az ő valóságos, felismert és védett érdekei mentén – a saját butaságával, felelőtlenségével, rögeszméivel vagy ártó csökönységével szemben is meg kell védeni: ilyenkor az önrendelkezése meghátrál az őt óvó-védő állami intézkedéssel szemben. Erre mondja helyesen a magyar Alkotmánybíróság is, hogy **az államnak életvédelmi kötelezettsége van. 3 dolog létfontosságú** ilyenkor: egyrészt, hogy az önrendelkezés alóli kivétel elkerülhetetlenül szükséges és arányos, és egyben kivételes és adekvát legyen. Másrészt, hogy szakmai bázisában „bombabiztos” legyen /ne pedig valami félős, kudarckerülő attitűdre épülő prognózis/, egészen odáig, hogy - ha lehet – szinte %-osan számolják is ki a rizikó-növekedés mértékét, időszerűségét, pro és kontra feltételeit, tényezőit. Harmadsorban pedig: olyan kiegyensúlyozott, jogállami tétel és eljárási rend rendezze ennek normatív infrastruktúráját, amely sem orvos-, sem betegpárti, hanem a szakma szabályait hozza összhangba az emberi joggal és a jogi felelősséggel. Ergo: ha sportorvos bizonyos feltételekkel adta meg az alkalmas minősítést, avagy ezt nem tehette meg, mert a versenyző állapota ezt kizárta, akkor ebből orvosi „kázat” ne képződjék. Ilyenkor egy fő jogállami kritérium van: legyen intézményesített apelláta az első fokú, esetleg nem 100 %-ig alapos megállapítás ellen. Következésképpen, innen nézve 3 eset lehet: XY alkalmas, az itt jelölt feltételekkel, alkalmas, avagy .. ideig, netán végérvényesen nem alkalmas. Felülvizsgálat: ... napon belül, itt meg itt. Ez, illetve ennyi a reális szereposztáshoz kötött sportorvosi közreműködés és felelősség modellje.

Mármost, nem makulátlan orvosi minősítés után, azaz necces esetben már részben a versenyző, részben a versenyt kiíró szövetség kompetenciája, hogy engedi-e a sportolót rajthoz állni úgymond a saját felelősségére vagy sem. Ha ők hibáznak, az ilyenkor már semennyire sem az orvos „foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetési” jogi felelőssége. Ellenben, ha kellő könyörgés és megszanás után az orvos mégis csak enged, amivel összefüggésben a halál bekövetkezik, az orvosi (intézményi) felelősség vizsgálata elmaradhatatlan. Hogy ez mégsem így volt nemrég, több ízben is itthon? Magyarország a norma-erózió terén is (sport)nagyhatalom: nemzeti sport az előírás-gyártás, a hozzá rendelt, élő és számon kért felelősség nélkül.